

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **44** (2009) – Nr. 2
ingediend op 9 november 2009 (2009-2010)

Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie

Jaarverslag 2008

Gedachtewisseling

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Sabine Poleyn

(Hoofdstuk 2.1: Vredesopvoeding in basis- en secundaire scholen)

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heer Jos De Meyer, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de dames Katleen Martens, An Michiels, Gerda Van Steenberge;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
mevrouw Vera Celis, de heer Kris Van Dijck;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
de heren Erik Arckens, Frank Creyelman, Chris Janssens;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Mia De Vits, de heer Chokri Mahassine;
mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck, de heer Willy Segers;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Stukken in het dossier:

44 (2009) – Nr. 1: Jaarverslag Vlaams Vredesinstituut

De Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen had op 22 oktober 2009 met de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie, een gedachtewisseling over het jaarverslag 2008, en meer specifiek het deel over vredesopvoeding in basis- en secundaire scholen (zie p. 28 tot 31).

1. Toelichting door de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie

De heer *Tomas Baum* zegt bij het begin van zijn toelichting dat het onderzoekswerk van het instituut op twee pijlers rust. De eerste, wapenhandel en -productie, is al besproken in de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking (*Parl. St.* VI. Parl. 2009, nr. 44/3). De tweede pijler, vrede en samenleving, heeft raakvlakken met verschillende commissies. Hij herinnert aan het onderzoek ‘Vrede in Vlaanderen’, waarin werd gepeild naar het denken van Vlamingen over dit onderwerp. Het was, bij gebrek aan academisch referentiemateriaal, een soort nulmeting.

Tijdens een conferentie over het onderzoek ‘Vrede in Vlaanderen’ werden twee beleidsdomeinen geïdentificeerd: Jeugd en Media. In het eerste werd een vrij groot onderzoeksproject opgezet om een beeld te schetsen van de vredesopvoedingsprojecten in het onderwijs, de aanbieders daarvan en de brug tussen beide. Het werd uitbesteed aan een samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Antwerpen en Brussel en Sesor, maar liep niet zo vlot. Alleen het eerste doel werd bereikt in 2008. Het rapport is vrijgegeven op een conferentie, waarvan de resultaten thans verder worden bestudeerd en besproken, in het bijzonder het spanningsveld tussen herinnerings- en vredeseducatie.

De voornaamste bevinding uit het rapport is dat vredesopvoedingsprojecten in het onderwijs nog altijd een zaak blijken te zijn van bevlogen individuen – voornamelijk leerkrachten – en minder van structuren. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, maar levert wel het gevaar op dat ze verdwijnen samen met de personen. Een andere belangrijke vaststelling is dat relatief weinig gebruik wordt gemaakt van externe actoren. Leerkrachten gaan vaak zelf aan de slag, ook al is er op dat vlak een spanningsveld tussen zelf materiaal verzamelen aan de ene kant en de door tijdsgebrek ingegeven behoefte aan gebruiksklaar materiaal aan de andere.

De spreker noemt twee van de talrijke aanbevelingen: de behoefte aan gecentraliseerde informatie en de aandacht voor vredesopvoeding in de lerarenopleiding. Vervolgens signaleert hij dat sommigen de vakoverschrijdende eindtermen een goede plaats vinden voor vredesopvoeding, anderen juist niet. Er wordt ook opgemerkt dat de maximumfactuur dergelijke extra activiteiten kan beletten.

Tot slot vermeldt de heer Baum dat de opdracht die het instituut had uitbesteed op het vlak van de aanbodzijde van vredesopvoeding geen resultaat naar wens heeft opgeleverd, zodat men de betrokkenen ook niet volledig uitbetaald heeft. Op dit moment zijn twee onderzoekers van het instituut zelf bezig de aanbodzijde in kaart te brengen. De heer Baum hoopt dat dit tegen eind 2009 zal afgerond zijn.

Hij wijst vervolgens op de ideologische dimensie. Terwijl vredesopvoedingsprojecten in het onderwijs vrij neutraal in kaart kunnen gebracht worden, komt men met onderzoek naar schoolculturen in ideologisch vaarwater. Het instituut heeft daarom bewust geen onderscheid gemaakt tussen de schoolnetten, en in de plaats daarvan bij zijn schets van een algemeen beeld van de vredesopvoeding in het Vlaamse onderwijslandschap (inclusief Brussel) gewerkt met basis- en secundair onderwijs als categorieën. Dat men tijdens deze aanzet geen onderscheid heeft gemaakt tussen bijvoorbeeld vrij en gemeenschapsonderwijs, betekent niet dat dit onmogelijk is. De heer Baum sluit niet uit om dit ook te doen maar hij vindt wel dat zoiets op vraag van de commissie moet gebeuren.

In totaal werden bijna 600 scholen ondervraagd, die contacten opleverden voor verdere resonantie van het onderzoek. De leerkrachten die de enquête hadden ingevuld, waren

ook blij dat ze op de conferentie werden uitgenodigd. Maar het is niet de bedoeling, onderstreept de heer Baum, dat het Vredesinstituut als paraparlementaire instelling in de plaats van de actoren treedt, ook al leeft bij sommigen de verwachting dat het instituut actief wordt in de vredesopvoeding.

2. Bespreking

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* vindt het belangrijk dat het leerplichtonderwijs aandacht schenkt aan vredesopvoeding. Wat zijn de ervaringen van het instituut met de genoemde spanning tussen herinnerings- en vredeseducatie? In welke richting gaat dat? Heeft het debat over de opname in de vakoverschrijdende eindtermen al geleid tot contacten met het kabinet Onderwijs of is de discussie nog bezig?

De heer *Tomas Baum* antwoordt dat het rapport reflecteert op de bestaande – in feite juist nieuwe – vakoverschrijdende eindtermen. Het instituut is evenwel niet het veld ingegaan om die zaak te gaan bepleiten. Eerst moet in kaart gebracht worden wat de andere actoren met die informatie doen.

De spanning tussen herinnerings- en vredeseducatie is inderdaad actueel. Het gaat er volgens de heer Baum niet om de activiteiten in het ene of het andere vakje te stoppen. Hij wijst wel op het verschil tussen beide doelen: herinnering en vrede. Terwijl het tweede duidelijk is, moet het eerste nog ingevuld worden: herinnering van wat? Zo kan ook heroïek een onderdeel vormen van herinneringseducatie. De heer Baum merkt op dat het Verdrag van Versailles in Duitsland tot herinneringseducatie heeft geleid, maar de wereld is niet blij met wat daaruit voortgekomen is. Hij pleit ervoor beide begrippen analytisch scherp uit elkaar te houden, zonder de relatie tussen beide uit het oog te verliezen.

Verder wijst hij erop dat bepaalde definities in de praktijk hebben geleid tot territoria en daarmee verbonden financieringsenveloppes, waardoor het gevoelig wordt om dit open te gooien. De nieuwe achtergrondnota van het instituut hierover – ‘Herinneringseducatie in het Vlaams onderwijs. Een pleidooi voor holocaustherdenking, geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding’ – staat sinds drie maanden op de website. Er kwamen al reacties binnen. Het instituut is van plan met de actoren te gaan spreken. De heer Baum verwacht dat de raad van bestuur met zijn advies zal wachten tot dat is gebeurd.

Mevrouw *Sabine Poleyn* vindt dat de vredeseducatie een even belangrijke opdracht voor het Vredesinstituut is als het toezicht op de wapenhandel. Het eerste onderzoek leverde echter weinig nieuws op voor de ondersteuning van vredesopvoeding in Vlaanderen. Mevrouw Poleyn acht het evident dat de destijds door de Cultuurcel van het Agentschap voor Onderwijscommunicatie (CANON) opgezette portaalsite www.vredeseducatie.be nieuw leven wordt ingeblazen. Wel vindt zij het positief dat het Vredesinstituut dit jaar werk zal maken van concretere aanbevelingen.

Mevrouw Poleyn herinnert aan haar pogingen om tijdens de vorige legislatuur minister Vandenbroucke te overtuigen dat herinneringseducatie op zich waardevol is maar dat de vlag zoveel ladingen dekt, dat men niet weet met welke boodschap jongeren naar huis zullen gaan. Zij betreurt dat hij de term is blijven gebruiken en dat hij op die manier ook in de eindtermen en het platform is geslopen. Ook al heeft men de mogelijkheid er vredesopvoeding onder te verstaan, toch blijft de term vaag. Zij stelt vast dat het Vredesinstituut in zijn jaarverslag dezelfde kritiek heeft. De bedoeling van herinneringseducatie moet zijn dat een en ander vertaald wordt naar de houding in interpersoonlijke relaties in het leven van alledag. Mevrouw Poleyn is blij dat het Vredesinstituut dit verder opvolgt en hoopt dat de commissie het aan de minister doorgeeft.

Dat er weinig beroep wordt gedaan op externen, vindt zij normaal, want het is net de bedoeling vredesopvoeding in de gewone lessen te integreren. Naast lesgeven over vrede

zijn er andere projecten zoals ‘peer mediation’, die geweldloos omgaan met elkaar stimuleren en promoten. Volgt het Vredesinstituut ook dat op?

Tot slot vraagt mevrouw Poleyn of de achtergrondnota over herinneringseducatie formeel aan het parlement overhandigd is.

De heer *Tomas Baum* antwoordt dat in principe alle publicaties eerst – nog voor de pers – aan alle parlementsleden worden bezorgd, maar hij zal het nog eens nakijken. Hij signaleert ook de nieuwsbriefmodule waarop alle parlementsleden zijn ingeschreven.

Verder is hij van mening dat het eerste onderzoek wel leerzaam was. Hij leerde bijvoorbeeld dat de nadruk ligt op burgerschapsvorming en democratische attitudes, en dat ook verdraagzaamheid veel aandacht krijgt, terwijl actieve geweldloosheid veel moeilijker ligt en meestal beperkt is tot de strijd tegen pesten. Wellicht ligt de verklaring in de half religieuze connotatie van geweldloosheid. Men is daar enigszins bang voor. De heer Baum merkt ook op dat het onderzoek algemene en structurele conclusies opleverde voor heel Vlaanderen. De vergelijkende steekproef was zelfs zo representatief dat de resultaten statistisch niet moesten gewogen worden. Ook al staat er misschien niet zoveel nieuws in, het onderzoek heeft dan toch de verdienste een relevant beeld van Vlaanderen te schetsen op dit punt. Dat is nuttig voor het beleid.

Verder wordt dit jaar een onderzoek uitgevoerd samen met het Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC) over jongeren en geweld. Doel is daarbij voor een keer de jongeren zelf aan het woord te laten. Tot nu toe ontbreekt een dergelijk overzicht. Het onderzoek is langlopend en zal pas klaar zijn in 2011. De transitiemomenten tussen school, thuis en vrijetijdsbeleving zijn daarbij erg belangrijk.

Mevrouw *Sabine Poleyn* merkt op dat er geen mensen uit het onderwijs in het bestuur van het instituut zitten. Zij vindt het nochtans belangrijk dat het voldoende contacten onderhoudt met de expertise die vandaag al bestaat binnen het onderwijs.

De heer *Tomas Baum* merkt op dat het instituut de luxe had dat er zeven voorstellen zijn binnengekomen voor de uitbestede studie, waarvan drie zeer goede, zodat men het beste kon uitkiezen. De affiniteit die de betrokkenen al hadden met de problematiek, heeft daarbij een rol gespeeld.

De voorzitter,

Boudewijn BOUCKAERT

De verslaggever,

Sabine POLEYN